

BERTHA ZOLTÁN

Búcsú Lászlóffy Csabától

(1939–2015)

Legyen Veled, drága Csaba, az Úr mindörökké, s adjon lelkierőt és enyhítő vigaszt családodnak és kedveseidnek. És pihentessen Téged is a Házsongárd, mint annyi nagyszerű elődöt és szellemi társadat Szenczi Molnár Alberttől, Apáczai Csere Jánostól, Kós Károlytól, Reményik Sándortól, Dsida Jenőtől Szabédi Lászlóig, Szilágyi Domokosig, Hervay Gizelláig, Bálint Tiborig, Sigmond Istvánig – és testvérbátyád Lászlóffy Aladárig. Hiszen Kolozsvár – ahol nevelkedtél, éltél, munkálkodtál hűséges ragaszkodással – a magyar lélekben továbbra is az, ami volt, ami lehet, vagy minden ellenére mégis lehetne. Idézve Tőled: „Apáczai uram betűit éppoly buzgalommal / lehet megolvasni miként a tetveket / ha valameny-

nyi testamentum elkallódna / a Házsongárdban mint rováseleket egymás mellé / kell illeszteni a sírköveket s a soron következő / áldozatok arca is ott fehérlik mint örök hó a / harc nélkül hőkölő bástyafalon / olyan ez a város amilyen nem lehet / talán épp azért olyan – nagyon” (*Koloswar*). A híres-neves valóságos és spirituális Erdélyi Panteonba kerültél immáron mint az erdélyi és egyetemes magyar kultúra kortárs kiválósága, aki lélekben itt kell, hogy légy velünk, mert műveiden keresztül továbbra is energiát, reményt, életakaratot sugárol ránk. Volt egy versed, egy régi költemény, amelyben a jelképes boltívet, az erkölcsi tartóoszlopot soha meg nem roppanó építményként láttattad: „e boltív minden jóslás ellenére / kitartott / nem szakadt be / csak elporladt” (*Jövendölés*). És helytállva Te is így viselted szenvedéseidet, betegségeidet, az utolsó pillanatokig fáradhatatlanul kitarva a művészi munka felemelő értelmének megbizonyításában. Példa és tanítás lett életed és műved. Olyan, amely egyszerre köt a bennünk és emel a fő-

löttünk lakozó értékekhez. Ezért is gyászol Téged az egész magyar íróársadalom, a Kárpát-hazai és a világmagyság minden szegletében – a székelyudvarhelyi Erdély Magyar Irodalmáért Alapítványtól a nagyváradi Partiumi Írótaboron át a budapesti Napút folyóirat és Napkút Könyvkiadó köréig – akik csak legutóbb is szívből jövő kitüntetésekkel díjazták munkásságodat. És folyóiratok, könyvkiadók szerte a Kárpát-medencében a Helikontól a Korunkig, a Magyar Naplótól az Agriáig, a Kortártól a Tiszatáig – és felsorolhatatlanul a többiekig, hiszen Te számtalan helyen megjelentél, és meghatározó jelenlétedet, műveidet mindenütt örömmel fogadták.

Lászlóffy Csaba életműve a végtelen nyitottságra, a lenyűgöző enciklopédikus műveltségre, a szuverén és termékeny műfajteremtő szenvedélyre, az üdítőn mindenre figyelő szemléleti és artisztikus tágasságra is kivételes példa volt és marad. Lírai, prózai, drámai, esszéisztikus, publicisztikai írásainak rengetege (és lankadatlan műfordító, szerkesztő, irodalomszervező aktivitásának számtalan eredménye)

a folytonos megújulás és felfrissülés lendületével született. Félszáznál is több kötete korszakokat ível át és fog össze. Az erdélyi irodalom hatvanas évekbeli vérátömlesztésében is a legkiemelkedőbbek közé tartozott, s utána is végig, a mindenkori emberi, nemzetiségi, kisebbségi magyar megaláztatás és kiszolgáltatottság évadainak felrázó krónikásként, majd újnál is újabb formák, műfajok sajátos hangú kikísérletezőjeként. Válogatott vagy gyűjteményes könyve alig is látott napvilágot: mert folyton az új kihívásokat kereste. S mennyi még, ami kéziratban maradt! Hallatlan sokszínűséggel és magával ragadó áradással játszott a költői, epikai, drámai műformákkal, a keserű, ironikus vagy groteszk tónusokkal, az abszurd legkorábbi közép-európai változataihoz kapcsolódó színjátéktípustól a lélektani sorsregényig, a példázatos novellától az idővibráló történelmi elbeszéléssig, a zsoltártól a szonettig. Élő vagy elfeledett hagyományokat elevenítve, örökítve tovább, és újakat, csak rá jellemzőket nyitva meg. Ezért is tudtak és

Lászlóffy Csaba (Lugosi Lugo László felvétele)

tudnak műveire idősebbek és fiatalok egyaránt rezonálni, ezért figyeltek fel például drámáira is oly sokan Írországtól Amerikáig. S a színházak mellett ezért játszották már diákszínjátszók is oly szívesen őket – a nyolcvanas évek legelején is. Ő is él tehát az ifjú szívekben, ez bizonyos. És ebbe a sziporkázó szövegmindenségbe és nyelvi gazdagságba a magyar és a világkultúra hatalmas dimenziói sűrűsödnek bele. Történelmi személyiségek, művészfenomének, múlt- és jelenbeli géniuszok sorjázanak elfogyhatatlanul, ezerféle válságos, küzdelmes, hadakozós helyzetben. Szárguldozó tekintet és életmegvilágító írói szellem élénkíti meg őket, s pszichológiai éleslátás és bölceleti távlatosság rajzolja alakjukat. Érzékletes és elvont megjelenítésmód, tárgyias-absztrakt ábrázolás, plasztikus és sugallatos esztétikai hatásművészet egyszerre. Közben pedig folyvást féltve emberi létünket, nemzetünket, európaiságunkat; a szellemet az erőszakától.

„Költő vagyok? Kit érdekelne? / Az ember rég nem önmaga, / ha még annyit sem ér az elme, / mint bár a valuta szaga. // Hittük mindig: a humanizmus / humusz alól is feltör a / fényre. (...) Szemünket elfedte a hályog; / illúzió a hit s remény, / eltűnt időkben botorkálók: / s ha bűnként húz le, nem erény. // Európa, gyilkos hecc s mételey; / hány hulla/dék/gödöröt koholt. / Bomlott agyat riaszt a kétely: / az értelem csak szolgálta volt! (...) Stábok, spiclik – kicsi/nagy banda, / zabálnak és ürítenek. / Habzó történelmi halandzsa / határolná be létedet. // Megzúpult próféták, varangyok, / szókészletük másfél arasz; / meg se kell húzni a harangot, / mind saját magára szavaz. // Keresztes munka volt idáig / eljutni. Ma övök a lét. / A tökély korának, úgy látszik, / fűjtak megint – romlás a tét” (*Ars poetica*). Súlyos szavak, riasztó látletel

ez. És mégis, kedves Csaba, drága Barátunk! Minket s a jövő nemzedékeit nemcsak érdekelnek, hanem nyugtalanítva eszméltetni is fogják írásművészeted különleges remeklései. Mert ott található bennük és mögöttük a szinte páratlan polihisztor, aki voltál, s a tevékenyen életigazító emberség, a hiteles és tiszta

személyiség elidegeníthetetlen és eltagadhatatlan aranyfedezete is. Hogy igaz szülőföld-szeretettel lehet a világszellem történéseit is romlatlanul fürkészni, hogy az apróságokban is mindig tükröződhet a teljes igazság. Az az igazság is, amelyet hajlíthatatlan gerinccel vállaltál és életveszélyes bátorsággal hangoztattál a legsötétebb diktatúra poklában is. Makulátlan, folttalan jellemű magyarság és emberség megmaradásának, erkölcsi felegyenesedésének biztos záloga. S az is, hogy közben sosem ítélkeztél a nálad gyorsabbak, esendőbbek fölött. Megértetted az emberi természetet, magatartás- és lélekvizsgáló tekinteteddel

Erdély

a mélyére hatoltál, s magad így emelkedtél a művészi igazmondás magasába. Mindig küzdöttél az elviselhetetlen körülmények igazságtalansága, embertelensége, gonoszsága ellen. Mindezt a harcot méltóságra intő nyíltszívűséggel, tágkeblűséggel, segítőkészséggel, jóakarattal vívtad. Tájakat, vidékeket, régiókat, generációkat átölelve, biztató figyelemmel az érték-megtartó szellem mindenféle rezdülésére.

Egyik kedvenc kifejezéssel szólva „esedékes” találkozásunk most szörnyedelmesre sikerült. De hiszem, hogy igaz emberek és igaz magyarok találkozása egy másik szférában új reményeket jelent majd. Ezzel a hittel búcsúzva Tőled, imádkozva kérem, hogy a Fennvaló Úristen kísérje és vigyázza utadat!

(*Kolozsvár, Házsongárd, 2015. április 17.*)